

LISTY

ROČNÍK XIX
ÚNOR 1989
ČÍSLO

1



ČASOPIS
ČESKOSLOVENSKÉ
SOCIALISTICKÉ OPOZICE

Václav Havel Vyložené karty



Rok 1988 nebyl pro Československo jen rokem několika zaokrouhlených výročí. Byl to i rok – jak se k jeho osmičkové povaze hodí – politicky pro nás dost důležitý. Nedožili jsme se sice žádného náhlého zvratu, ať už k lepšímu nebo k horšímu, ale něco se přeci jen stalo: byly tak říkajíc vyloženy karty. Lidé začli dávat konečně viditelněji najevo, že se už nechťejí apaticky smířovat s vnucenými poměry a že jsou schopni dělat pro svou svobodu i cosi víc, než jen doma u rádia tiše sympatizovat s Chartou, v zaměstnání si pod stolem vyměňovat samizdatovou literaturu a občas tleskat v příšeří hlediště ně-

jakému svobodnějšímu představení. Ukázala to statečná účast mnoha tisíc občanů na nezávislých manifestacích, ale ne jen ona: všude se najednou hovoří daleko otevřeněji než dosud, dokonce i uvnitř navýsost oficiálních struktur; stále víc „povolených“ umělců, vědců a novinářů začíná nazývat věci zase pravými jmény bez ohledu na následky, které to pro ně má; dlouho a pečlivě budovaná zeď mezi nezávisle se projevujícími občany a společností jako by se začínala drobit a rozpadat; zdá se, že lidé už mají dost neschopnosti vlády řešit problémy, které sama nakupila, a že je už omrzela jejich vlastní opatrnost. Své karty ovšem vyložilo i mocenské centrum: nejen, že sebe samo přestrukturovalo tak, aby opravdu nic neponechalo náhodě, čímž vzalo společnosti poslední iluze, ale neváhalo už zcela nedvojsmyslně ukázat – ať už vodními děly, novým zatýkáním, nejružnějšími zákazy či beznádejnou polovičatostí reformem –, jaké je pravé pozadí jeho řečí o „přestavbě“ a „demokratizaci“: zachovat existující totalitní struktury, ať to stojí, co to stojí. „Dialog nebude,“ řekl sebevědomě pan Štěpán na Václavském náměstí, aby to hned druhý den na tom-těž místě výmluvně dosvědčil, když se osobně ujal velení nepříteli (naštěstí) fungujících stříkaček. Tu větu lze číst jen jediným možným způsobem: zanechte naději na nějaký skutečný pohyb a změnu.

Karty jsou tedy vyloženy. Jak bude hra pokračovat, to dnes asi nedokáže odhadnout nikdo. Stříkačky sice fungují špatně, ale občanské sebevědomí také nezačne po dvaceti letech své devastace fungovat bez problémů a ze dne na den. Snadná hra to tedy nebude – pro žádnou stranu. Důležité však je, že „hra“ vůbec začala. Nebo přesněji: že vstoupila do nové fáze. Do fáze, kdy se dá stěžet předstírat, že se v ní o nic nehraje.

A jak to v takových okamžicích pravdy bývá, vynořilo se nutně i to, co se

Tu otázku si položil pražský autor „Bohemicus“ v prvním čísle Listů loňského roku a odpověděl na ni pozitivně. Ne proto, že Gorbačovovy reformy jsou naší „hlavní nadějí“, ale proto, že viděl na Staroměstském náměstí v prosinci 1987 asi dva tisíce lidí, kteří se tam sešli přes zákazy a vyhrožování. Změnu, která se tam odehrála, považoval za důležitější než nahrazení Husáka Jakešem. A co teprve manifestace 21. srpna, 28. října a 10. prosince v loňském roce? Ty potvrzují, že Bohemicus se nemýlil. „Dole“ nastal pohyb, rozhoduující pro budoucnost naší země. To potvrzuje i pěkný úvodník Václava Havla „Vyložené karty“. Těžko může někdo jiný tak vystihnout dilema, před kterým stojí naše společnost. Protože Václav Havel se zamýšlí nad vnitřním vývojem u nás, chtěl bych k tomu přidat několik zamýšlení, co přinesl rok 1988 ve světě a jak se to odráží i na našem osudu. Neboť jak je falešné čekat, až někdo za nás něco vybojuje, tak falešné je i přehlížet, že náš vývoj souvisí /a je do značné míry závislý/ s tím a na tom, co se děje okolo nás, ve světě. Stačí připomenout takové zvraty v našich dějinách, jako byl vznik republiky v roce 1918, Mnichov v roce 1938, osvobození v roce 1945, Únor v roce 1948 a invaze v roce 1968, tedy události, které byly roz-

fakty, i když nebyly zdaleka jediné. Ať se dívám na vývoj ve světě v roce 1988 z jakékoliv strany, jsem přesvědčen, že byl mimořádně příznivý pro věc míru, svobody a demokracie. Začnu s vývojem v Sovětském svazu, který byl a zřejmě ještě dlouho bude rozporuplný, ale přece jen je „pohybem dopředu“: mimořádná stranická konference a po ní následující plénium ÚV KSSS posílily pozici Gorbačova a oslabily odpůrce „perestrojky“ a „glasnosti“; byla propuštěna většina politických vězňů, pokračovala revize minulosti rehabilitací obětí stalinského teroru /od známých osobností jako Bucharina, Zinověva a Kameněva až po milióny neznámých občanů/, akademik Sacharov byl zvolen do vedení Akademie věd a mohl poprvé vyjet do Spojených států a za hranice vůbec, uvolnila se cenzura /i když zůstává/. Vznikly Lidové fronty v baltických republikách a stovky, ba tisíce nezávislých hnutí a klubů, které ožívají politický a kulturní život. Ovšem, Gorbačov stojí před dramatickou ekonomickou situací, zvláště v zásobování, jež oslabuje jeho autoritu v širokých vrstvách. Vypukly národnostní konflikty, které se v budoucnu spíše rozšíří než uklidní, a roste odpor stranické a státní byrokracie proti reformám, při čemž neroste podpora změn „dole“, zvláště ne ze strany dělníků. Ti mají z ekonomické reformy spíše strach. Gorbačov trvá na monopolu moci KSSS a je nebezpečí, že volby do Nejvyššího sovětu, které měly být mnohem demokratičtější, zůstanou vinou byrokracie promarněnou příležitostí. Jak dokládá

JIRÍ PELIKÁN NADĚJNÝ ROK?

Pomníky a zkameněliny

Ústřední výbor má s výrobci projímadel to společné, že oba musí inzerovat opatrně. V oboru jejich činností není možné říkat rovnou, co a jak, protože by to bylo neslušné, případně politicky nevhodné. Jejich služby je naopak nutné předkládat veřejnosti delikátně, oklikou, a případně i s určitou elegancí.

Výrobci laxativ proto slibují zákazníkům nikoli konkrétně to, co bude následovat, ale blíže neurčenou úlevu zaručeně před osmou hodinou ránní, radostné jítro a veselou mysl po celý den. Jenom v návodu jdou trochu k věci. Reklamní odborníci tam stydlivě oznamují, že během osmi hodin dojde k evakuaci dolního traktu, což zní jakoby se jednalo o následky nějaké válečné kalamity.

Strana a vláda si ve své inzertní činnosti počínají rovněž velmi opatrně, neboť i obor jejich činnosti je choulostivý. Za inzertní činnost lze mimochodem považovat všechno co řeknou veřejně, i když si to většinou neodpustí ani v interních dokumentech. Ústřední výbor nemůže např. vydat rezoluci, ve které by otevřeně připustil, že hospodářství je na hrnci. Místo toho vydá elegantní sdělení, že ne na všech úsecích se ještě podařilo zavést nové metody řízení, což v podstatě znamená, že kromě Slušovic a kantýny ÚV nikde nic nefunguje.

Strana a vláda také nemohou oznámit, že zářné zítřky jsou v čudu a že jim už nejde o nic jiného než udržet se u vesla co nejdéle, po nás potopa. Místo toho nejvýše připustí, že pětiletý plán se neplní ve všech ukazatelích rovnoměrně, že existují dočasné poruchy v zásobování, a předsednictvo že uložilo vládě, aby s tím něco udělala.

Tato poslední metoda došla v nedávné době velké obliby. Vedení si tak umyje ruce a přehodí odpovědnost na některý jiný orgán, jenž jakoby neměl se Sekretariátem nic společného. Dalo by se tomu říkat jakešárna, i když to obvykle stylizuje Fojtík.

V letošním roce ze sebe část veřejnosti setřásla trauma okupace, masakru z 21. srpna 1968 a čístek z let následujících, a zejména v Praze došlo k několika spontánním protestním demonstracím. Nervózní předsednictvo reagovalo zajímavě. Do role potlačovatele byl nastrčen Obvodní národní výbor v Praze 1, pověřený vydáváním příslušných zákazů a nařízení. Podle metod používaných při reklamě projímadel, Sekretariát také nastolil otázku ochrany pomníků. Pomníky, o které jde především, jsou ovšem na území ONV Praha 1. K jejich ochraně pak neobjasně nastoupily dobře placené a vybavené policejní síly.

Přeložíme-li tuto jakešárnu do hovorového jazyka, nejde ani tak o podmínky jako spíše o zkameněliny ve vedení a v Ústředním výboru, takže sémanticky vzato je zde přece jen jakási materiální souvislost. Na rozdíl od reklamy na projímadla zůstává tedy strana a vláda na pozicích socialistického realismu, a to je třeba uznat.

V budoucnosti, jak bude hniloba pokračovat, bude moci některý příští první tajemník, např. soudruh Štěpán, který do této funkce zřetelně roste, ve vhodné chvíli říci: „Co nám to tam ONV v Praze 1 provádí za partyzánskýiny?“

A to už tady také bylo. Jeden z bývalých prvních tajemníků prý také v roce 1957 položil v Předsednictvu otázku: „Co nám to tam ONV Praha 7 postavil na Letné za pomník?“

To ovšem byl pomník, na který se ještě ochrana objektů nevztahovala, takže ho po jistém váhání demontovali. Pokud jde o zkameněliny, o jejichž záchovu se dnes jedná, dopadne to nakonec podobně. A jak se budou demontovat, může ještě jednou nakrásně rozhodnout i ten chudák ONV Praha 1. Jakešové přece mají koneckonců své sídlo v jeho obvodu.

Obsah č.1/89

Václav Havel Vyložené karty.....	1
Jiří Pelikán Nadějný rok?.....	1
J.B. Na Škroupově náměstí.....	4
J.Lederer – L.Procházková Jan Palach..	6
Vasil Bilak Výňatek z pamětí.....	6
Ludvík Vaculík Srpnový listopad.....	7
Alexander Dubček Projev v Bologni.....	8
Jiří Pelikán Dubček v Itálii.....	8
Milan Schulz Lotyšů o Dubčekovi.....	12
Milan Šimečka Československo 1988....	13
Jan Štern Kauza Československo.....	14
E.Kantůrková Zachtlo se nám svobody	15
Milan Hübl Alternáti.....	20
Ján Mlynárik Bilakove kádre.....	20
„K“ Fojtíková a ti druzí.....	22
Četkař Ještě jedno svědectví.....	24
Z.H. Bernt Carlsson byl náš přítel.....	26
Z.H. O čem Rudé právo nepíše.....	27
Václav Havel předsedovi vlády.....	29
Věra Šťovíková O Jiřině Zelenkové.....	30
F. Šamalik „Realpolitik“ a realismus.....	31
L. Rychetník Neoliberalismus.....	35
Zdeněk Jičínský Právní stát?.....	36
Edudant Mateří – douška.....	38
Jan Dus Co po manifestu?.....	41
Dalimil.....	43
Julius Stát a jeho svátek.....	44
Olga Šulcová Jak jsem chtěla prorazit	45
Luboš Kohout 15.březen 1939.....	46
Z.H. Hlas z Islandu.....	50
Mary Kaldorová mluví s Rumjancevem....	51
K. Olin Globální můra.....	54
Ludvík Vaculík Srpnový prosinec.....	55
Hovoří M. Jakeš.....	56
Václav Vrabec O Josefu Smrkovském....	57
Pavel Landovský Vezeme Chartu.....	59
–bear– Poslední léta Eskymo Welzla....	60
–sl– Další kopa grošů.....	62
Iva Kotrlá Poezie Espace.....	63
Bronislava Volková Z nových veršů....	64
Jan Štern Špatně viděný Amadeus.....	65
Ota Filip hovoří s Janem Trefulkou....	66
Jan Trefulka Popis kyče.....	68
Jaroslav Hutka V Austrálii.....	70
K. Chvatík Pohled zpět za Č. Kafkou..	71
Ota Šik Jarní probuzení.....	72
Eva Bártová Vzpomínka na E. Schorma..	74
A.J.Liehm hovoří s Evaldem Schormem..	74
K. Chvatík Kniha zápasů.....	76
Kronika Listů.....	78
Jiří Hochman Pomníky a zkameněliny....	80

LISTY řídí Jiří Pelikán s redakčním kruhem: Zdeněk Hejzlar, Milan Horáček, Vladimír Horský, František Janouch, Cyril John, Karel Kaplan, Jiří Kosta, Karel Kyncl, A.J.Liehm, Zdeněk Mlynář, Adolf Müller, Josef Pokštel, Michal Reiman, Milan Schulz, Radoslav Selucký, Ota Šik, Zdena Tomínová, Ruth Tosková, Čestmír Vejdelek (odpovídá za redakci). Texty otištěné v Listech a podepsané vlastním jménem nebo šifrou vyjadřují názory svých autorů, nikoli nutně redakce nebo redakčního kruhu. Listy jsou dvouměsíčník, určený především čtenářům v Československu. Přčtete a předejte známým! V zahraničí je roční předplatné pro Evropu DM 25.– nebo ekvivalent v jiné valútě, pro USA a další země DM 30.–, pro Austrálii, N. Zéland, Jižní Afriku a Latinskou Ameriku DM 35.– Předplatné a příspěvky na tiskový fond (nikoli objednávky) posílejte pouze na LISTY, Post-scheckamt München 112 76–802. OBJEDNÁVKY a ostatní korespondenci posílejte na adresu redakce LISTY, Via del Corso 57, 00186 Roma.